

Юшко С. В. Індексція доходів громадян: аналіз української практики

Розширена анотація

Чергова хвиля фінансово-економічної кризи відбувається в Україні в умовах значної девальвації національної грошової одиниці та істотного прискорення інфляційних процесів. За цих умов відповідного коригування в бік збільшення мали б зазнати й доходи найманих працівників суб'єктів господарювання. Ухвалення необхідних рішень для комерційних підприємств і установ є дещо простішим — для цього достатньо бажання та волі їхніх безпосередніх керівників (власників) — та значно ускладненим для установ та організацій бюджетної сфери, оскільки підвищення окладів численної армії працівників закладів освіти, культури, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту тощо залежить не лише від політичної волі законодавців, а й від наявності коштів у відповідних бюджетах.

Відзначено, що незмінний із січня 2013 р. до вересня 2015 р. розмір окладу (ставки) працівника 1-го тарифного розряду фактично “заморозив” заробітки численної армії бюджетників, збільшення доходів у цей період відчули, здебільшого, працівники, котрі професійно зростали.

Чинний Порядок проведення індексції грошових доходів населення, покликаний розв'язати окреслені проблеми, забезпечив виконання даного завдання лише частково. Індексція доходів у межах прожиткового мінімуму істотно порушила початково закладені пропорції в оплаті праці робітників, тарифікованих за різними розрядами Єдиної тарифної сітки (з урахуванням передбачених доплат і надбавок), призвівши до їх необґрунтованого зближення. Проведені розрахунки дають підстави стверджувати, що індексція стала переважно інструментом підтримки осіб із нижчими доходами.

Порядок проведення індексції грошових доходів населення, чинний до грудня 2015 р., також не дав працівникам повною мірою відчути вартісні переваги від їх професійного зростання: зміна структурних складових заробітної плати не приводила до належного збільшення їхніх доходів. Протягом тривалого часу зберігалася парадоксальна ситуація: доходи працівників, котрі мали однакові

посади та надбавки й доплати до заробітної плати, встановлені чинним законодавством, але були прийняті на роботу у відповідній установі чи на підприємстві в різний час, відрізнялися, особливо в умовах високих темпів інфляції. Зміни до Порядку проведення індексації грошових доходів, внесені з грудня 2015 р., повинні запобігти таким явищам.

Доходи працівників комерційних установ в умовах інфляції теж залишаються великою мірою незахищеними: єдине, чим загрожує роботодавцеві непроведення індексації — штраф у сумі від 510 до 1700 грн, а вмиле маніпулювання недосконалыми нормами законодавства дає йому можливість не підвищуючи реально доходів працівників, а лише створюючи відповідне враження, отримувати суттєву економію у частині видатків на оплату праці та не потрапляти під дію штрафних санкцій.

Зазначено, що зміни чинного Порядку проведення індексації грошових доходів населення, що почали діяти з грудня 2015 р., матимуть як позитивні (право на належну оплату професійних досягнень працівників незалежно від сум раніше призначеної індексації, ліквідація диспропорцій у оплаті праці робітників, котрі були працевлаштовані в різний час, обов'язковий перегляд тарифних ставок (окладів) працівників бюджетної сфери в разі перевищення індексом споживчих цін рівня 10 % тощо), так і негативні (індексація доходів тільки тоді, коли індекс інфляції перевищує межу у 103 %) наслідки для системи соціального захисту громадян України. Найбільш ризиковою, проте, залишається запроваджена із січня 2015 р. норма щодо проведення індексації в межах фінансових ресурсів відповідних бюджетів.

Зазначено, що подальше вдосконалення чинного Порядку проведення індексації грошових доходів населення мало б відбуватися в напрямі переходу до пропорційного відшкодування працівникам втрачених ними внаслідок інфляції доходів. Для цього під індексацію повинна потрапляти загальна сума нарахованого працівникові доходу (а не в межах прожиткового мінімуму), нехай в умовах обмежених фінансових можливостей держави й на рівні, скажімо, 50 % від зафіксованого показника інфляції. Такий підхід дасть змогу повернутися до початково встановленої диференціації в доходах працівників та стимулюватиме їх до професійного зростання. Захист доходів низькооплачуваних працівників має здійснюватися в межах відповідних схем підтримки малозабезпечених осіб.

Повний текст статті див. за посиланням:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2016_4_8